

10. Молчко У. Сторінки життя та творчості композитора і диригента Богдана Весоловського / У. Молчко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Національної музичної академії України імені Петра Чайковського. Серія: Мистецтвознавство. – №2 (11). – Тернопіль–Київ, 2003. – С. 9–14.
11. Пичулин П. Танго и его история / П. Пичулин // Советская музыка. – 1962. – №2. – С.129–133.

В статті проведено музикологічний аналіз фортепіанних творів композитора Богдана Весоловського. Автор освітає жанрову основу творів, стилістичні особливості. проникає в музичний мовний мистецтва, характеризує інструментальну фактуру творів.

Ключевые слова: Богдан Весоловский, фортепианные пьесы, танго, фокстрот, румба, вальс, полька, романтическая стилистика.

The article musicological analysis of piano works by composer Bogdan Vesolovsky. The author highlights the fundamental principle of genre pieces, stylistic features. enters the musical language of the artist, describes the instrumental texture works.

Key words: Bogdan Wesolowski piano pieces, tango, foxtrot, rumba, waltz, polka, romantic style.

УДК 78. 422

Наталія Юзюк

ТВОРЧИСТЬ ТА КОГНІТИВНИЙ ДОСВІД – ПРІОРИТЕТИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

У статті досліджено роль вчителя музики сучасної української школи в розвитку ідеї національного виховання. Розглянуто педагогічний досвід та творчу діяльність трьох вчителів музики, представниць вітчизняної освіти різних поколінь, в аспекті пропагування та примноження здобутків української музичної культури. Охарактеризовано напрямки діяльності вчителя музики у справі модернізації національного навчально-виховного процесу.

Ключові слова: когнітивний досвід, творча діяльність, колективи художньої самодіяльності, творчі поїздки, вивчення педагогічного досвіду.

У нашу добу, коли окреслюється самовизначення України як європейської держави та здійснюється реформування українського суспільства, епохальним є відродження національної культури та повернення до загальнолюдських духовних джерел, адже, за пророчим висловом патріарха української духовності Станіслава Людкевича: «Без духовної культури народ не здійсниться, держава не відбудується». Саме через регенерацію нашої історичної пам'яті сьогодні відбувається ренесанс духовних традицій українського народу і на порядку денному стоїть, зокрема, питання правдивого висвітлення і розуміння здобутків музичної спадщини нашого народу. Вагомим чинником розв'язання проблеми національного виховання молодшої генерації є шкільний курс музичного мистецтва. Потреба дослідження істинного масштабу творчої постаті вчителя музики української загальноосвітньої школи, його ролі у справі духовного формування підрастаючого покоління на сучасному історичному етапі, а також вироблення єдиних методологічних підходів до вивчення цієї проблеми зумовлює актуальність теми статті.

Свого часу до питання виховного впливу на формування молодшої генерації засобами музичного мистецтва зверталися провідні вітчизняні педагоги Микола Леонтович, Кирило Стеценко, Василь Верховинець, Болеслав Яворський, Борис Теплов [7], Григорій Ващенко [1], Борис Асаф'єв, Василь Сухомлинський [6], Дмитро Кабалевський, Станіслав Людкевич, Роман Савицький, Дарія Герасимович, Галина Падалка [3; 4;], Олександр Ростовський [5] та інші. Так, український педагог В. Сухомлинський вважав, що музичне мистецтво, як важливий засіб виховання, повинно промовляти до людського серця. Вчитель плекав індивідуальність дитини, розвивав творчу фантазію та емоційність через взаємозв'язок рідного слова і музичної інтонації. Він зазначав: «Духовне життя дитини повноцінне лише тоді, коли вона живе в світі гри, казки, музики, фантазії, творчості. Без цього вона – засушена квітка» [6, с. 68] та підкреслював: «Якщо в ранньому дитинстві донести до серця красу музичного твору, якщо в звуках дитина відчує багатогранні відтінки людських почуттів, вона підніметься на такий щабель культури, якого не можна досягти ніякими іншими засобами» [6, с. 63].

© Юзюк Н., 2014.

Існує чимала кількість сучасних цілісних авторських систем загальнодоступного музичного виховання дітей і формування молодого особистості, створених відомими педагогами різних країн Емілем Жак-Далькрозом (Jagues-Dalcroze), Карлом Орфом (Orff), Золтаном Кодаї (Kodaly), Марією Монтессорі (Montessori), Робертом Баром (Barr), Карлом Роджерсом (Rogers) та ін.), методологічні концепції котрих базуються на фундаментальних філософських принципах освітньо-педагогічного процесу.

Метою статті є висвітлення шляхів мотиваційно-виховного впливу на молоде покоління гуманістичної парадигми мистецького навчання, а також окреслення пріоритетних напрямів модернізації навчально-виховного процесу на уроках музики у сучасній українській загальноосвітній школі.

Предметом статті є дослідження спільної моделі педагогічного досвіду та творчої діяльності трьох вчителів музики, представниць вітчизняної освіти різних поколінь, робота котрих розпочалася на теренах України у різних часових періодах та суспільних обставинах і триває по сьогоднішній день: відмінника народної освіти України, вчителя-методиста вищої категорії, старшого викладача Юзюк Галини Петрівни – у Ковалівській школі Коломийського району, з початку 70-х років; вчителя-методиста вищої категорії, старшого викладача Мазуркевич Оксани Миколаївни – у Львівській школі-інтернаті № 2, з середини 80-х років; а також вчителя вищої категорії, переможниці міського туру конкурсу «Вчитель року – 2013» (Львів), Теслі Оксани Іванівни – у Львівській школі № 38, від середини 90-х років.

Враховуючи багатомірність зазначеної проблематики, головним завданням статті є визначення феномену високої результативності кожного педагогічного досвіду окремо та узагальнення характерних рис і компонентів в контексті їх компаративного аналізу.

Представниця старшого покоління українських освітян – Юзюк Галина Петрівна – народилася на Покутті у родині сільських трударів, викладацьку діяльність розпочала у загальноосвітній середній школі села Ковалівка по закінченні Коломийського педучилища, водночас поглиблюючи освіту в Чернівецькому державному університеті імені Ю. Федьковича. Для молодого фахівця це був період напруженої праці та набуття професійного досвіду, і тепер, через понад сорок років педагогічної діяльності, вона стала авторитетним педагогом, знаним не тільки у Коломиї, – до неї за досвідом їдуть молоді фахівці з усієї Івано-Франківської області. Впродовж довгого часу вона проводить на базі Ковалівської школи районні та обласні семінари вчителів музики, а також читає лекції на курсах підвищення кваліфікації вчителів при обласному Інституті перепідготовки фахівців. Вчитель завжди у постійному пошуку нових шляхів і методів викладання музичної дисципліни, творчо інтерпретує і впроваджує у навчальний процес сучасні інноваційні педагогічні технології, завдяки чому розширює свій особистий викладацький арсенал, який складається з цілого розмаїття видів і типів уроків, що мають одну спільну рису, котра об'єднує їх в цілісну навчальну систему, а саме, – свою виразну неординарність. Не подібні між собою, цікаві уроки-концерти, уроки-вистави, уроки-спогади, що викликають подив та захоплення і в яких дійовими особами є самі діти. На думку Галини Петрівни, оскільки музика має сприйматися як живе й захоплююче мистецтво, – таким живим і захоплюючим повинно бути і навчання музики, і якщо вчитель відчуває радість спілкування з музикою, – він неодмінно налаштує на таке сприйняття і дітей.

Вирішальним особистого педагогічного успіху вчительки є її яскрава самобутність, палка закоханість в улюблену справу, снага до творчого зростання. На своїх уроках Галина Петрівна вправно організовує музичну діяльність учнів у різноманітних формах, створює комфортну, а разом з тим, напружену ділову атмосферу, впродовж якої учні стають партнерами творчого процесу. Вчителька вміє так подати матеріал, що учні, сприймаючи музику, «пропускають її крізь себе», пізнаючи мистецтво не тільки головою, але й серцем, не тільки думками, але й почуттями, – і тому не дивно, що предмет, який викладає Галина Петрівна, учні визнають одним з найцікавіших. Домінуючим на уроках Галини Петрівни є хоровий спів, разом з тим, школярі повсякчас імпровізують, складають ритмічні супроводи, грають на сопілках, набуваючи особистих виконавських навичок та музичного досвіду. Усе це допомагає розвитку музично-слухових уявлень, доброго смаку, зосередженості, допитливості, активізує загальний інтерес до навчання та виховує креативне ставлення до будь-якої справи через «збагачення уявлень школярів про світ власних почуттів, про ліричне, драматичне, героїчне, епічне у дійсності та мистецтві, зокрема музиці» [5, с. 247], – тобто, формує їхній інтелектуальний і творчий потенціал.

Відомо, що від особистості тієї людини, яка була поруч у ранньому дитинстві, залежить духовне формування молодої особи, а відтак, «інтенсивне збагачення змісту життя кожної людини в нас час потребує великої уваги від педагогів, психологів, методистів до питань виховання, глибоких, вдумливих пошуків у справі залучення дітей з самого раннього віку до художньої творчості» [3, с. 3]. Доречним буде дати високу оцінку особистому внеску, який Галина Петрівна зробила у формуванні декількох поколінь свого села, адже зі своїми майбутніми учнями вона вперше зустрічалася у дитячому садку, де працювала музичним керівником, – тож виховання нею молодої генерації розпочиналося змалечку і послідовно продовжувалося у школі. Музичні заняття, які вона вела, закладали у дитячих душах підвалини гуманістичного світобачення, плекали любов до рідної природи і навколишнього світу, естетичні смаки розвивалися протягом усіх попередніх років навчання, відтак у старших класах вчителів і вихованців ставали однодумцями, оскільки вже були сформованими «взаєморозуміння і співпереживання – фундамент для спільного слухання музики, для досягнення емоційної єдності в класі. Створити такий емоційний фон занять, спрямувати естетичні переживання дітей може вчитель, який сам любить музику. Без власної захопленості успіх у його роботі неможливий» [3, с. 21].

Вінцем творчого доробку Галини Петрівни, її головним досягненням та гордістю Ковалівської школи є фольклорний колектив «Берегиня», організований 1989 року за її ініціативою, котрий нещодавно відсвяткував своє перше славне 25-річчя. Тепер «Берегиню», учасницю багатьох міжнародних фольклорних фестивалів, знають далеко за межами області, гурт став візитною карткою не тільки рідного навчального закладу, а й усього регіону. «Щиро згадуємо з учасниками гурту найщасливіші хвилини у творчому житті «Берегині» – розповідає Галина Петрівна, – виступи на сцені національного Палацу «Україна» (Київ, 1990 рік), перед Будинком Верховної Ради (Київ, 1991 рік), також у Луцьку (1995 рік) з програмою «Ковалівське весілля». Пам'ятаємо про високу оцінку, дану нам Героєм України, академіком Анатолієм Авдієвським на молодіжному фестивалі українського автентичного фольклору «Батьківські пороги» (Чернівці, 1994 рік), тішимось успіхами на міжнародному дитячому фольклорному фестивалі «У галицькому колі» (Львів, 1995 рік). Співали ми й на сцені Львівського театру опери та балету (1998 рік), де почули слова подяки від народної артистки України, лауреата Державної премії імені Т. Шевченка Марії Байко. А минулого року нам пощастило колядувати у Києві для української діаспори з Канади, а зовсім недавно, в січні 2014 року, – представляти Коломийській район на обласному фестивалі Великої коляди в Івано-Франківську. Колись Петро Чайковський відзначив: «Бувають щасливо обдаровані природи і бувають так само щасливо обдаровані народи. Я бачив такий народ, народ-музикант – це українці». Як учитель музики і керівник фольклорного колективу, прагну повернути дітей до духовних витоків українського народу, до переповнення дитячих душ і сердець прекрасним та добрим настільки, щоб їм хотілося заспівати, – і знову залунає пісня у вишневих садах України!»

Творча робота під орудою Галини Петрівни вирує й в інших гуртках шкільної самодіяльності, – от і новий гурт патріотичної пісні «Повстанець» вже здобуває свої перші перемоги. Репертуар для виступів аматорських колективів накопичувався десятиліттями, записувався від старожилів села як самою вчителькою, так і її вихованцями, і тепер увесь матеріал, – а це величезна кількість пісень, легенд, обрядів народних свят, – увійшов у понад сто дбайливо оформлених альбомів, а фольклористична пошукова діяльність учнів стала вагомою невід'ємною сторінкою в житті школи. Сьогодні молоді самодіяльні артисти залюбки показують глядачам вокально-хореографічні вистави: «Андріївські вечорниці», «Ковалівське весілля», справжні дійства Різдвяних та Великодніх обрядів, Зустрічі Весни тощо. Педагогічний та учнівський колектив школи запрошують до себе на Різдвяні свята гостей з різних регіонів України, гостинність господарів та спільне веселе колядування надовго запам'ятаються друзям зі Сходу України – учням та вчителям шкіл Северодонецька, Луганської області та Куликівки, Чернігівської області тощо.

У творчому доробку школи є численні виступи на обласному та національному радіо і телебаченні. Відомий кореспондент українського національного радіо Сусанна Каракоз у дев'яностих роках особисто відвідала Ковалівку, щоби одну зі своїх передач з циклу «Педагогічні роздуми» присвятити «школі, що співає».

Ознайомившись із виступами гурту «Берегиня», знаний фольклорист Любомир Кушлик дав високу оцінку фаховій діяльності Галини Петрівни: «Робота, яку проводить Галина Петрівна є вкрай необхідною. Тут на поверхню виходять декілька факторів: перше – передача молодому поколінню місцевих традицій, друге – значна виховна роль фольклорного багатства для виховання молоді в душі національних традицій. Особливістю підходу Галини Петрівни до інтерпретації музичної народної

творчості є те, що вона дуже бережно відноситься до фольклорних джерел. Виконання ансамблем «Берегиня» народнопісенних зразків наближено до традицій виконання у автентичному народному середовищі, відтак спадкоємність традицій, збереження первозданної краси та особливостей регіональної манери виконання в ансамблі лише піднімають його мистецький рівень. Важливим є й те, що Галина Петрівна не обмежується функцією керівника фольклорного колективу, а є повнокровним учасником усіх виступів ансамблю, співає разом з дітьми, акомпанує на акордеоні та, головне, – дає дітям наснагу до відтворення фольклору, вчить їх бачити його красу і любити його».

Вперше педагогічний досвід роботи вчителя музики Юзюк Г. П. був узагальнений 1990 року в Івано-Франківському Інституті удосконалення вчителів (буклет «Прекрасне пробуджує добро», автор – Парипа В. М.), вдруге – 2000 року Львівським Інститутом удосконалення вчителів (буклет «Дзвенить рідна пісня у вишневих садах України!», автор – Юзюк Н. Ф.).

Мазуркевич Оксана Миколаївна – яскравий представник середнього покоління українських освітян, старший викладач, методист, вчитель музики Львівської середньої школи-інтернату № 2, має понад тридцять років педагогічного стажу. Після закінчення Львівського музично-педагогічного училища та Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка безперервно працює у школі-інтернаті, де викладає предмети: музичне мистецтво, художню культуру, основи християнської етики, а також є засновником і незмінним керівником вокального ансамблю «Журавлики» та ансамблю сопіларів.

На своїх уроках Оксана Миколаївна майстерно використовує елементи інноваційних методик інтегрованого та інтерактивного навчання, як-от, розв'язання проблемних ситуацій чи різноманітні ділові і рольові ігри, що пришвидшує сприймання музичного матеріалу. Вона збагачує загальний світогляд учнів через розвиток фантазії та інтелекту, формує художню уяву через рясну палітру образних асоціацій та опанування музичними засадами. Винятково дієвим фактором формування зацікавленості до пізнання новизни вчитель вважає використання ситуації емоційно-психологічних переживань. Через те, що для Оксани Миколаївни не буває «абстрактного учня» (за Сухомлинським), – результати її виховної діяльності істотно високі, адже, прищеплюючи естетичні смаки, вона закладає у дитячих душах підґрунтя для формування гуманістичного світобачення. Спираючись на досвід кращих фахівців, наприклад, застосовуючи методичні засади педагогіки Г. Ващенко, Оксана Миколаївна розробила власну методику викладання предметів естетичного циклу та позаурочного спілкування із молоддю, вмiло поєднуючи навчання із вихованням християнської моралі та етики. На її думку, головним завданням, сенсом роботи вчителя-музиканта є не стільки навчання дітей музики та засвоєння учнями музичних знань, скільки прищеплення любові до музичного мистецтва та вплив на емоційні сфери через активізацію почуттів. Таким чином, суть її майстерності зводиться до уміння не лише інтуїтивно відчутти, а й вмiло скерувати психологічний стан дитини у відповідному емоційному напрямку, завжди пам'ятаючи, що «об'єкт впливу – душа людини, душа дитини» [2, с. 57]. Ось чому, після закінчення уроків учні інтернату залюбки перебувають у кабінеті Оксани Миколаївни, і не тільки тому, що у цей час вона провадить заняття гуртків художньої самодіяльності. В умовах щоденного спілкування з вчителькою відбувається духовне збагачення дітей, адже поруч із ними дбайлива й уважна «друга мама», яка не тільки вчить їх та виховує, а й нерідко допомагає вирішувати їхні життєві проблеми.

Важливими складовими педагогічної роботи Оксани Миколаївни є також майстерне використання досягнень дитячої вокально-хорової педагогіки, а також вміння логічного планування та гнучкого відтворення змісту уроку з урахуванням усіх композиційних елементів (слухання музики, хорового співу, імпровізування, вивчення музичної грамоти), тобто вмiло поєднання різноманітної діяльності дітей в єдину систему, підпорядковану стрижневому тематичному завданню та структурній цілісності, що вимагає від учителя не лише методичних знань, а й «педагогічного артистизму, фантазії, розвинутої уяви, тобто, в цілому, – справжнього творчого натхнення» [3, с. 35].

А ще Оксана Миколаївна є талановитим сценаристом та режисером інсценівок пісень і казок під музичний супровід (наприклад, ілюстрацій фрагментів казки «Петрик і вовк», з музикою С. Прокоф'єва) або, – для розкриття зв'язку музики і літератури, – байок, зміст яких пов'язаний з музикою (наприклад, «Квартет» І. Крилова), – і у цьому різновиді творчої роботи її вихованці проявляють себе з великим задоволенням та дотепністю. Її особистий багаторічний досвід підтверджує думку, що «потреба створення казкового метафористичного світу за допомогою звуків розширює межі дитячої фантазії» [2, с.65], а також, що «здатки творчих здібностей притаманні кожній нормальній дитині. Треба лише зуміти їх розвинути» [3, с. 39].

Саме тому, в творчому доробку учнівських мистецьких колективів, які вона очолює, – численні перемоги на загальноміських оглядах художньої самодіяльності та фестивалів патріотичної пісні «Сурми звитяг», на Загальноукраїнських фестивалів шкіл-інтернатів «Різдвяні сніжинки» (ІІ місце, м. Київ, 2005 р.), «Щедрику-ведрику збирає таланти» (І місце в номінації фольклорних колективів, м. Хмельницький, 2010 р.) тощо. Виступи шкільних колективів під керівництвом (та за активною участю) Оксани Миколаївни відбуваються не тільки в Україні, але і в Італії, у місті П'янецца (біля Турину), куди італійська асоціація «Матрьошка» кожного літа, починаючи з 2000 року, запрошує школярів на відпочинок, також й італійські вчителі гостюють у Львові. Під час виступів з цікавими тематичними програмами («Тільки у Львові!» – презентація нашої держави і нашого міста, «Аве, Марія!» – на теми християнської етики і моралі, «Різдвяні намистинки» – українське фольклорне свято, «Природо-мати, хочемо про тебе більше знати» – тематика естетико-екологічного виховання, «О, Соломіє, соло солов'я» – святкування ювілею С.Крушельницької тощо), учасники шкільної самодіяльності гідно представляють Україну зарубіжним друзям.

Творча багаторічна співпраця існує між вихованцями Оксани Миколаївни та студентами кафедри музичного мистецтва ЛНУ ім. І. Франка, вони мають низку спільних виступів з концертними програмами перед глядачами інших освітніх закладів, членами товариств «Просвіта», «Рідна школа»: «Учіться, брати мої!» (до 200-річчя великого Кобзаря), «Якби мені дістали струн живих...» (до ювілею Лесі Українки), «Пісня – життя моє» (до ювілею А. Кос-Анатольського), «Чарівна країна Музика» (музичні мандрівки) тощо.

За свою невтомну педагогічну працю та концертну просвітницьку діяльність вчитель має цілу низку подяк і грамот. Найкращі сценарії, створені Оксаною Миколаївною, увійшли до колективного посібника «Моя професія – вчитель музики!»²¹, в якому вперше був узагальнений її педагогічний досвід: у Передмові – методистом Навчально-методичного центру освіти міста Львова Олександром Гурином та у вступному розділі «Творча професія» редактором-упорядником видання. Фаховий досвід викладача також був використаний автором статті під час підготовки Навчальних Програм²².

Відзначається своєю виразною харизматичною індивідуальністю й вчитель музичного мистецтва та художньої культури школи № 38 міста Львова Тесля Оксана Іванівна, представниця молодшого покоління українських освітян. Фахову освіту спочатку здобувала у Львівському музично-педагогічному училищі, а вищу – у Дрогобицькому державному педагогічному університеті ім. І. Франка. Ще під час навчання майбутній викладач стала дипломантом I-го Всеукраїнського конкурсу піаністів педучилищ (Львів, 1992) та була удостоєна спеціальної Грамоти від журі конкурсу за виконання вокального твору під власний супровід. Сьогодні Оксана Іванівна – досвідчений фахівець, вчитель вищої категорії, має загальний стаж роботи понад двадцять років, нещодавно виборола перемогу у Львівському Міському турі Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року – 2013», здобувши III місце серед вчителів, які викладають предмети естетичного циклу.

Оксана Іванівна переконана, що музичне виховання, як частина загального естетичного виховання, повинно здійснюватися на засадах систематичного консеквентного плекання музичних здібностей школярів через послідовне культивування емоційної чутливості, здатності глибоко розуміти і виразно переживати художні образи мистецтва. Тому свої уроки музики вона вважає уроками Мистецтва, ретельно готується до їх небуденного проведення, створює в класі піднесену атмосферу, яка допомагає учням поєднувати осмисленість та емоційність у сприйманні навчальної інформації. В своїй щоденній роботі вчитель впроваджує різні форми і методи розвитку музичної культури дітей, які спрямовані на досягнення естетичного змісту музичного твору, використовує елементи сучасних інноваційних освітніх методик, різновиди інтегрованих уроків, інтерактивні технології тощо, поєднуючи вербалізацію змісту художніх творів з обговоренням та ілюструванням словесних пояснень, вважаючи, що «профільне мистецьке навчання має «вписуватись», органічно співвідноситись із поліхудожнім» [4, с. 13]. Тому кожний з елементів її уроку має свою конкретну направленість: творчі завдання вимагають активізації уваги та стимулювання фантазії учнів, спонукають до художнього асоціювання – активізації порівняльних дій та проведення учнями художніх аналогій, відпрацювання необхідних умінь – практичного освоєння засобів художньо-

²¹ Моя професія – вчитель музики! : Сценарії тематичних свят : [навчальний посібник] / [Ред.-упор. Юзюк Н.Ф.] Авт.: Юзюк Н.Ф., Мазуркевич О.М., Гринаш О.З., Сенюк І.С., Тесля О.І., Юзюк З.І. – Львів : ІМЦО м. Львова, 2012. – 220 с., з іл. (Гриф МО України, Лист № 1/ II 16 541 від 24. 10. 2012 р.)

²² Програми навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент. Фортепіано. Акомпанемент» для спеціальності «Музичне виховання»(6020200), кваліфікаційний рівень: бакалавр. – 55 с. (Гриф МО України, Лист № 14/18 2 946 від 02. 06. 2003 р.)

образної виразності та узагальнення досягнутого на уроці, – й усе це відбувається з орієнтацією на творчі здібності та індивідуальні можливості кожного з учнів. Освітня мета досягається методом порівняння музичного мистецтва з іншими видами мистецтва, через співставлення художніх і візуальних образів з життєвими подіями, через концентрацію уваги учнів та розвиток асоціативного мислення, через бесіди про закономірності музики та специфіку музично-образного відображення світу, – шляхом діалогу вчителя з учнівською аудиторією. Її особистий практичний досвід переконливо доводить, що творчо-спонукальна функція мистецького навчання передбачає активізацію свідомих підходів особистості до відповідного світосприйняття, відтак «реалізація впливу мистецтва на розвиток учнів в творчому напрямку відбувається і в процесі сприймання мистецтва, і в процесі інтерпретації художніх образів, і, найголовніше, безпосередньо у художньо-творчому процесі» [4, с. 21]. Серед ключових пріоритетів навчально-виховної діяльності Оксани Іванівни спостерігаємо використання інтеграційних зв'язків між різновидами мистецтва, що ґрунтується на засадах гуманістичного підходу та естетичної спрямованості, а також активна творча і організаторська робота, спрямована на підготовку та проведення мистецьких заходів з метою стимулювання у вихованців креативної позиції та бажання особистого спілкування з мистецтвом, здобування виконавського та просвітницького досвіду. Вчителька переконана, що «здібна людина – частіше за все людина не тільки міцного інтелекту, але й міцної емоційної сфери. Виявити цю здібність – задача педагога» [2, с. 62].

У педагогічному колективі школи № 38 склалася чудова традиція підготовки колективних тематичних мистецьких заходів, яка націлена на розкриття актуальних сторінок з історії культури, літератури, мистецтва та сприяє розширенню обсягу інформації з різних галузей і поглибленому засвоєнню естетичних знань. Оксана Іванівна завжди надає допомогу своїм колегам – вчителям школи в організації та проведенні спільних виховних заходів, семінарів, конкурсів з інших предметів або цікавих вікторин, як наприклад, «Стиль у музиці та моді ХХ – початку ХІ століття», «Мова мистецтва» та ін.

Високий професійний досвід Оксани Іванівни та її фахові вміння забезпечують колективам художньої самодіяльності, які вона очолює, перемоги на оглядах і фестивалях. Так, учнівський вокальний ансамбль посів І місце у конкурсі «Таланти твої, Україно» (1998 р.), І місце у районному етапі дитячо-юнацького фестивалю «Сурми звияг» (2006, 2008 рр.), став лауреатом районного фестивалю «Я – патріот» (2008 р.), а окремі учні вибороли перемогу міського конкурсу «Всі струни серця могого звучать тобі, матусю» у номінації «Авторська пісня» (2008 р.). Вчитель також є ініціатором створення, керівник і учасниця вокального ансамблю вчителів школи, переможця обласного фестивалю-конкурсу «Співоча освітянська родина», відзначеного Грамотою за формування почуття національної гідності засобами мистецтва. Починаючи з 2006 року, Оксана Іванівна бере активну участь у колективному польсько-українському проекті, разом із учнями та викладачами своєї школи готує відповідальні концертні виступи перед польськими друзями з лицєю ім. А.Міцкевича та українською громадою м. Мяски (Поморського воєводства). Під час візитів до Польщі львівська молодь знайомиться з культурними традиціями польського народу, опрацьовує різноманітні навчальні проекти, відвідує музеї, замки, фортеці, а також радо презентує історію, народні звичаї і традиції України у своїх концертних програмах: «Запрошуємо до Львова!», «Моя держава – Україна, а місто моє рідне – Львів!», «Найкраще місто на землі для мене ти, мій Львове», «Йшли дівчата на гаївки» тощо. За багаторічну співпрацю у реалізації польсько-українського проекту Оксана Іванівна нагороджена Подякою голови міської ради м. Мяска. Найцікавіші сценарії, створені Оксаною Іванівною увійшли до колективного посібника «Моя професія – вчитель музики!»²³, як взірць оригінального розкриття багатьох методичних питань засобами мистецтва. Розмаїття тематики охоплює різні сфери виховної роботи і є гарною ілюстрацією гнучкого використання знань з таких предметів, як естетичне виховання, географія, краєзнавство, екологія, історія, література, релігієзнавство та християнська етика, що розкриваються у формах, найбільш доступних сприйняттю дитячою аудиторією.

На запрошення кафедри музичного мистецтва ЛНУ ім. І. Франка вокальний учнівський ансамбль школи неодноразово брав участь у таких спільних із студентами кафедри тематичних концертах, як: «Ой зацвіла черемшина зрісна» (вшанування великого Каменяря), «Наш дивний світ

²³ Моя професія – вчитель музики!»: Сценарії тематичних свят [навчальний посібник] / [Ред.-упор. Юзюк Н.Ф.] Авт.: Юзюк Н.Ф., Мазуркевич О.М., Гринаш О.З., Сенюк І.С., Тесля О.І., Юзюк З.І. – Львів : ІМЦО м. Львова, 2012. – 220 с., з іл. (Гриф МО України, Лист № 1/ П 16 541 від 24. 10. 2012 р.)

такий, як казка» (до ювілею В. Сухомлинського), «Музикуємо разом», «Знайомство з музичними інструментами», «Учітеся, брати мої!» (до 200-річчя Кобзаря).

Вперше досвід Оксани Іванівни був презентований у збірнику «Музичний пілігрим»²⁴, виданому Навчально-методичним центром освіти міста Львова (2004 р.). Більш ґрунтовно педагогічний досвід вчителя був узагальнений у Передмові до посібника «Моя професія – вчитель музики!»²⁵ (2012 р.), Олександрю Гурин – методистом Навчально-методичного центру освіти міста Львова, а також у вступному розділі «Творча професія» редактором-упорядником цього видання. Оригінальна авторська анотація Оксани Іванівни «Пісня кохання» до фортепіанної п'єси Р. Шумана – Ф. Ліста «Присвята» увійшла до другого посібника – «Анотації до музичних творів» (2013 р.)²⁶.

Здійснена наукова розвідка персонального професійного досвіду кожної з вчительок аргументовано доводить, що їх особисті педагогічні методи роботи спираються на розвинене фахове мислення, знання, аналіз, систематичні спостереження, інтуїцію та узагальнення, що дає підстави визначити їх освітньо-виховну діяльність як дослідницьку, адже «учитель-дослідник – це людина високої загальної культури, кваліфікований спеціаліст, здатний за незначними ознаками передбачати розвиток явища, поєднувати точний розрахунок з фантазією» [3, с. 133]. Не дивлячись на те, що кожна індивідуальна діяльність припадає на різні часові виміри, умови та суспільні обставини, – виокремлюються споріднені аспекти та пріоритетні напрями роботи, котрі зумовлюють їхню високу результативність. Насамперед, це – переконання, що все, що торкається серця людини, – повинно йти від серця іншого (кордоцентричний аспект педагогіки), а також те, що вирішальною рисою усіх ділянок їх успішної педагогічної практики є Творчість, тобто, така «діяльність, яка породжує якісно нове і відзначається неповторністю, оригінальністю» [3, с. 38]. Їх вихованці стають особистостями саме тому, що вихователі теж є особистостями, котрі продукують у класі атмосферу творчості, відтак, саме «талановита атмосфера виявляє талановитість учня» [2, с. 66]. Споріднює їхній досвід й постійне прагнення удосконалювати власну майстерність, збагачувати знання і продовжувати творчий пошук.

Результати вивчення педагогічної діяльності вчителів музики Юзюк Г. П., Мазуркевич О. М., Тесли О. І. свідчать, що кожна з них створила оригінальну методичну концепцію розвитку у школярів навичок емоційно-інтелектуального мислення та формування художньо-образного світобачення через сприйняття музичного мистецтва (див. Таблицю 1).

**Компаративний аналіз педагогічної діяльності
Юзюк Г. П., Мазуркевич О. М., Тесли О. І.**

Таблиця 1.

Прізвище та ім'я викладача	Юзюк Галина Петрівна	Мазуркевич Оксана Миколаївна	Тесли Оксана Іванівна
Навчальний заклад	Загальноосвітня середня школа с. Ковалівка, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл.	Загальноосвітня середня школа-інтернат № 2 м. Львова	Загальноосвітня середня школа № 38 м. Львова
Стаж роботи	Понад 40 років	Понад 30 років	Понад 20 років
Пріоритети педагогічної діяльності (стисла порівняльна характеристика)			
Спільні	Висока загальна культура та ерудиція, глибокі фахові знання з педагогіки та вікової психології, володіння методикою освітньо-виховної роботи, яскравий артистизм та організаторські якості, потреба щоденного самовдосконалення, професійного і творчого зростання. Впровадження елементів методики інтегрованого уроку, інтерактивних технологій; формування в учнів		

²⁴ Юзюк Н.Ф. Музичний пілігрим: [навчально-методичний посібник] /передмова – Л.Ніколаєва. – Львів: НМЦО м. Львова, 2004. – 100 с.

²⁵ Див. вище.

²⁶ Юзюк Н.Ф., Юзюк З.І. Анотації до музичних творів : [навчально-методичний посібник] / передмова – О.Гурин. – Львів : НМЦО м. Львова, 2013. – 132 с. (Львів, 2013; Гриф МО України від 28.10.2013 р. № 14/16 264).

	інтелектуального потенціалу та яскравої емоційності; створення на уроках проблемних навчальних ситуацій з метою формування в учнів музичного сприйняття. Використання тематичних зв'язків з предметами: художня культура, краєзнавство, християнська етика, народознавство, екологічне виховання, фольклористика у поєднанні з музейним вихованням. Розроблені індивідуальні практичні алгоритми між уроками і позаурочною роботою, що дозволяють школярам здобувати особистий творчий та естетичний досвід відтворення музики. Формується творчий потенціал та ресурс, пізнання світу і довілля відбувається у позитивній творчій атмосфері. Виховується повага до загальнолюдських та українських національних традицій, презентація національних звичаїв, знайомство з традиціями іншого народу.		
Особисті	Активна особиста діяльність у житті школи, заохочення дітей до виступів у фольклорному гурті, вокальному ансамблі, а також до фольклорно-пошукової роботи. Ключові моменти: творчі поїздки, подорожі по Україні, зустріч гостей.	Відбувається заохочення дітей до творчої роботи у гуртках естетичного циклу, вокальному, інструментальному, виховна робота. Ключові моменти: творчі поїздки, подорожі по Україні та Італії, зустріч гостей.	Відбувається виховання рис артистизму під час концертних виступів, творча робота в різноманітних гуртках естетичного циклу. Ключові моменти: творчі подорожі по Україні та Польщі, зустріч гостей.
Самодіяльні колективи	Автентичний фольклорний гурт «Берегиня», Вокальний ансамбль «Повстанець»	Вокальний ансамбль «Журавлики», Ансамбль сопілкарів	Вокальний ансамбль школярів, Вокальний ансамбль вчителів
Творчі звіти та перемоги колективів на оглядах і фестивалях	Національний Палац «Україна» (Київ, 1990); Парад на Хрещатику (Київ, 1991); Чернівці (1994), «Батьківські пороги», відзнака); Луцьк (1995, «Ковалівське весілля», відзнака); «У галицькому колі» (Львів, 1995, 1998, відзнаки); Зустріч з укр. діаспорою (2013, Київ); «Обласна Розколяда» (2014, I місце, Івано-Франківськ).	«Сурми звитяг» (1999, 2001, – II місце, 2003 – III місце, Львів); «Різдвяні сніжинки» (2005, Київ); «Щедрику-ведрику збирає таланти» (2010, I місце, Хмельницький); Презентація України в Італії (м. П'янецца) – щорічно з 2000 р.	Всеукраїнський конкурс піаністів педучилищ (1992, Диплом IV місця та спец. Грамота, Львів); «Таланти твої, Україно» (1998, I місце, Львів); «Сурми звитяг» (2006, 2008, – I місце, Львів); «Я – патріот» (2008, 2010, – I місце, Львів); Презентація України в Польщі (м. Мяска) – щорічно з 2006 р.
Вивчення педагогічного досвіду викладача	Буклет «Прекрасне пробуджує добро» (Івано-Франківськ, 1990); буклет «Дзвенить рідна пісня у вишневих садах України» (Львів, 2000); Схвальні відгуки А.Авдієвського, М.Байко, С.Каракоз, О.Білозір, Л.Кушлика.	Навчальні програми «Основний музичний інструмент. Фортепіано. Акомпанемент» (для спеціальності № 6.020200. «Музичне мистецтво». (Львів, 2004; Гриф МО України від 02.06.2003 р. № 14/ 18 2 946)); колективний посібник «Моя професія – вчитель музики!»; Сценарії тематичних свят (Львів, 2012; Гриф МО України	Колективний збірник анотацій «Музичний пілігрим» (Львів, 2004; НМЦО); колективний посібник «Моя професія – вчитель музики!» : Сценарії тематичних свят (Львів, 2012; Гриф МО України від 24.10.2012 р. № 1/ II 16 541 р.); колективний посібник «Анотації до музичних

		від 24.10.2012 р. № 1/ II 16 541)	творів» (Львів, 2013; Гриф МО України від 28.10.2013р. № 14/ I6 264)
Пріоритетні напрями модернізації освітньо-виховного процесу			
Спільні	<p>Втілювати вимоги гуманістичної парадигми в навчальному процесі. Розробляти методи експериментальних уроків, збільшувати інформаційний діапазон пошуку нестандартних моделей розвиваючого художнього навчання і виховання на національній основі. Пробуджувати в дітях джерела творчості, виховувати любов до високого мистецтва і бажання спілкуватися з ідеальним і досконалим. Забезпечувати ширші інтеграційні зв'язки між різновидами мистецтва, сприяти глибшому осягненню мистецьких завдань у відповідності до визначеної тематики. Здійснювати вплив на поєднання почуттєвих та пізнавальних моментів спілкування учнів з мистецтвом через спектр інтелектуальних емоцій. Ширше запроваджувати розвивальні можливості мистецької діяльності та художнього навчання з урахуванням соціально-культурних традицій виховання. Забезпечувати креативний підхід в навчанні, реалізацію комунікативної функції діяльності через поліфункціональний вплив мистецтва, розуміння місця музичного мистецтва як складової загального духовного прогресу людства через емоційно-ціннісне тлумачення мистецтва. Вдосконалювати практичні алгоритми між уроками і позаурочною роботою.</p>		
Особисті	<p>Подальша пошуково-дослідницька робота. Активізація творчої позиції учнів та забезпечення їхньої різносторонньої активності у процесі навчання, стимулювання художньої уяви, асоціативного мислення, спрямування засвоєних вражень на втілення власних думок і почуттів. Виховання художнього смаку через естетичні орієнтири.</p>	<p>Знаходити комфортні умови глибшого духовного збагачення та виховання кожної дитини, розвитку її потенційного ресурсу через діагностування можливостей, спостереження та аналізування. Розвивати естетичний смак, плекати досягнення учнями більш високого рівня самостійності та ініціативи, здатність творчо мислити та інтерес до власної продуктивної діяльності.</p>	<p>Пошук нестандартних моделей розвиваючого навчання, активізація критично-оцінної позиції, взаємодії раціонального та емоціонального, стимулювання прагнення учнів до творчого прояву в художній діяльності. Розвиток естетичного бачення світу через етичні норми життя, розуміння ролі мистецтва як світового культурно-го доробку.</p>

Відомо, що послідовне впровадження різноманітних інновацій у навчальний процес усуває буденність викладання предметів (проте, не тільки тих, які пов'язані з формуванням мистецької уяви, перефразовуючи вислів поетеси Ліни Костенко – «блаженний сон душі мистецтву не сприяє»), відтак життя кожної школи не можна уявити у наш час без проведення яскравих заходів, що «вимагає великих зусиль не тільки від учителя музики, а й від усього колективу школи» [3, с. 101]. Проведення Тижня предметів естетичного циклу, зокрема музики, включає різноманітні форми контактування дітей з мистецтвом: тематичні свята, музичні вікторини, конкурси, що демонструють підсумки художньої діяльності усієї школи, а тому, якщо вчитель музики організує цікаві музичні зустрічі, підготує концертні виступи школярів, на високому естетичному рівні проведе заняття з художніми колективами – усе це «приверне увагу шкільного колективу до музичного виховання, підніме авторитет уроків музики» [3, с. 91], а разом з тим, участь школярів у вокальних та інструментальних гуртках сприятиме «глибшому вивченню індивідуальності кожної дитини і в цілому піднімає справу музичного виховання в школі» [3, с. 27]. Так, в процесі розучування іноземних пісень та інсценізацій невеличких п'єс іноземною мовою з музичним супроводом поглиблюється емоційне сприйняття історичних фактів, через інсценування сторінок з народознавства і краєзнавства – наповнюється

образним змістом вивчення історії, оскільки «в музиці ми через емоцію пізнаємо світ. Музика є емоційне пізнання» [6, с. 53]. Освітній заклад, в якому усвідомлюють, що «коли музика буде повноцінною складовою частиною навчального процесу в цілому, тоді підвищиться естетичний рівень викладання всіх шкільних предметів» [3, с. 110], стає правдивим осередком національного виховання, джерелом активного залучення молодого покоління нової генерації засобами духовної культури до загальнолюдських ідеалів, збережених у її пам'ятках.

Таким чином, можна констатувати, що персональні педагогічні засади сучасного вчителя музики також є вагомим фактором формування патріотизму та духовних цінностей у молоді. Відомо, що національний мелос, подібно до інтонації рідної мови, викликає в душі кожної людини резонанс її генетичного коду, закладеного природою, тому, саме через відродження генетичних джерел емоційної пам'яті та реконструкцію національної духовності вчителі музики зможуть допомогти відбутися прогресу нашого суспільства, у чому переконує Г. Ващенко: «Крім [...] історії, географії і красного письменства, виховання свідомої любові до Батьківщини мусить мати місце на годинах природознавства, фізики, математики, а особливо на годинах співу (у змісті предметів, що дають підставу для розповідей про Батьківщину, а не штучно» [1, с. 207]. Оскільки процес модернізації загальної музичної освіти в Україні, що був розпочатий у 90-х роках ХХ ст., здійснюється як у напрямку орієнтування українського суспільства на стандарти європейського виміру освіти, так і невпинного потужного національно-культурного відродження, – сьогодні вже сформувалися найбільш сприятливі часи для накопичення, збереження та піднесення вітчизняної духовної спадщини. Відтак творча діяльність вчителя музики ХХІ сторіччя також зможе зіграти важливу роль у становленні нової української генерації, адже, на думку академіка Івана Зязюна, «талановитий педагог – запорука успішності суспільства і держави, а основна місія вчителя – прищепити любов не тільки до предмета, скільки до освіти». Виконуючи свою місію, саме вчитель музики вводить молодь у чудовий світ добра і краси, закладає підґрунтя всебічного загального художньо-естетичного виховання, здійснює вплив на розвиток інтелектуально-емоційної сфери через почуттєво-логічне сприйняття різних видів мистецтва у відповідності до соціально-культурних чинників розвитку суспільства. Формуючи етичні норми життя через естетичне бачення світу, вчитель музики є особливим, небуденним орієнтиром, «на який рівняються діти і який відбивається на всій їхній художній діяльності» [3, с. 25], а тому, безсумнівно, повинен мати в рідній школі особливий, більш високий статус.

Маємо усі підстави вважати зразком саме такого феномену приклад подвижницької праці та особистий творчий ентузіазм яскравих діячок в царині вітчизняної освіти і культури – Галини Петрівни Юзюк, Оксани Миколаївни Мазуркевич, Оксани Іванівни Теслі, які відчують педагогічний пульс сьогодення і спрямовують свою професійну роботу в русло творчого пошуку, чия щира переконливість у необмеженості виховних можливостей музичного мистецтва та палке бажання і вміння зробити його необхідним нашій молоді, разом із мистецькою наснагою на ниві пропагування та примноження здобутків української музичної культури, сприяє модернізації національного навчально-виховного процесу та гуманізації нового українського суспільства, що є вкрай важливим для розв'язання проблеми підготовки молоді української генерації до життя в умовах глобалізації ХХІ сторіччя.

Діяльність кожної з розглянутих постатей є виразним показником того, як загальна художня культура учителя безпосередньо впливає на його педагогічну майстерність, доводячи, що, «учитель музики мусить бути митцем, що мислить, як педагог, і педагогом, що відчуває, як митець» [3, с. 28]. Таким чином, загальна ерудованість і фахова компетентність трьох яскравих творчих особистостей, акумульована ними індивідуальна палітра художніх цінностей, разом із вмінням продукувати їх у підростаючого покоління, в перспективі неодмінно відіграють роль могутньої детермінанти соціальних перетворень, обґрунтовуючи відомий постулат: «професія вчителя – від Бога, всі інші – від вчителя».

1. Ващенко Григорій. Твори / Г. Ващенко. – Т. 4. Праці з педагогіки та психології. – Київ, 2000. – 416 с.
2. Вериковская Е. Музыкальное воспитание и некоторые вопросы педагогической психологии (педагогические заметки) / Елена Вериковская // Проблемы музыкального образования : сборник статей преподавателей КГМУ им. Р.М. Глиера. – Киев, 1993. – 372 с.
3. Падалка Г.М. Учитель, музыка, діти / Г. Падалка. – Київ, 1982. – 144 с.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. Падалка. – Київ, 2010. – 274 с.

5. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти : Навчально-методичний посібник / О.Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. / В. Сухомлинський. – Київ, 1977. – Т. 3.
7. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей / Б. Теплов. – Москва, 1947. – 339 с.

В статье исследована роль учителя музыки современной украинской школы в развитии идеи национального воспитания. Рассмотрено педагогический опыт и творческую деятельность трёх учителей музыки, представительниц отечественного образования разных поколений, в аспекте популяризации и приумножения достижений украинской музыкальной культуры. Охарактеризованы направления деятельности учителя музыки в деле модернизации национального учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: когнитивный опыт, творческая деятельность, коллективы художественной самодеятельности, творческие поездки, изучение педагогического опыта.

In the article the role of contemporary Ukrainian school music teacher in development of national education is investigated. Pedagogical experience and creative activity of three music teachers, which present different generations of national education in the aspect of popularization and increasing of achievements of Ukrainian music culture, are considered. Directions of music teacher's activity in modernization of national education are characterized.

Key words: cognitive experience, creative activities, groups of amateur artistic, creative travels, pedagogical experience's study.

УДК 78.085.2

Оксана Гиса

«МАЗУРКИ ОПУС 50» КАРОЛЯ ШИМАНОВСЬКОГО: СТРУКТУРНО-СТИЛЬОВИЙ АНАЛІЗ

У статті зроблено спробу структурно-стильового аналізу 20-ти «Мазурок опус 50» Короля Шимановського з урахуванням народного мелосу, що є основою його творчої орієнтації.

Ключові слова: музично-стильовий аналіз, музична культура Польщі, мазурка, форма, мелос.

Творчість композитора будь-якої національності насамперед чергу оцінюється його прямими чи опосередкованими зв'язками з джерелами автохтонної музичної культури, зокрема з традиційною народною музичною творчістю. І чим більше творчість митця заглиблена у національну мистецьку стихію, тим довше і частіше вона хвилюватиме реципієнта (як сучасного, так і прийдешнього). До когорти такого роду митців належить видатний польський композитор, піаніст та педагог Кароль Шимановський (1882–1937) [3].

Композиторський доробок К. Шимановського з самого початку його творчої діяльності привертав й сьогодні привертає увагу широкого кола музикознавців та музичних критиків. Це передусім стосується його фортепіанних творів, зокрема «Мазурок опус 50». Ці композиції привертати увагу багатьох музикознавців та виконавців. Загальну характеристику «Мазурок опус 50» К. Шимановського зроблено в працях Адольфа Хибінського, Стефанії Лобачевської, Тадеуша Зелінського, Йоанни Доманської та інших [7, 8, 9, 11]. Зокрема, Стефанія Лобачевська аналізує тональний план «Мазурок опус 50» та їх фактуру, порівнює стилістичну техніку Шопена і Шимановського у цьому жанрі. Тадеуш Зелінський зробив аналіз ритмічного плану п'єс та порівнює їх з мазурками Ф. Шопена. Праця Йоанни Доманської написана з виконавської точки зору і піднімає складні проблеми їхньої інтерпретації. Детального музично-стильового аналізу «Мазурок опус 50» К. Шимановського сьогодні, на жаль, немає [8, 9, 11].

Мета статті – виявити структурно-стильові зв'язки творчого доробку К. Шимановського з національним (гуральським) фольклором на прикладі 20-ти «Мазурок опус 50», враховуючи індивідуальний підхід митця до опрацювання цього матеріалу та власні прийоми композиторської техніки.